

Lammert de Hoop, Arno Bornebroek, **De rode dominee. A.S. Talma** (Amsterdam: Boom, 2010, 331 p., ISBN 978 94 6105 110 3).

Mensen met belangstelling voor sociale geschiedenis moeten dit boek lezen. De Hoop en Bornebroek schreven een mooie politieke biografie over 'de rode dominee' A.S. Talma en schetsen ook een helder beeld van vorm en inhoud van het debat over Nederlands sociale zekerheid. De Nederlands-Hervomde predikant Aritius Sybrandus (Syb) Talma (1864-1916) is de ongekroonde koning van de protestants-christelijke arbeiders aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. De auteurs onderbouwen deze stelling in vijf overzichtelijke hoofdstukken. Het accent in de eerste vier hoofdstukken ligt op het werk van Talma. In het afsluitende hoofdstuk wordt in kaart gebracht wat de invloed van Talma is op de discussies over de sociale zekerheid. Een hoofdstuk waarin overigens ook wordt afgerekend met de mythevorming die rond de anti-revolutionaire voorman is ontstaan. Talma's betekenis werd al kort na zijn dood opgeblazen tot mythische proporties. Dat beeld van de 'grote Talma' was destijds nodig, want Talma vormde het christelijke alternatief voor het socialisme dat ook christelijke arbeiders dreigde te werven.

Het eerste hoofdstuk beschrijft het leven van Talma totdat hij in 1901 voor de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) lid van de Tweede Kamer wordt. Het is het verhaal van een jonge dominee die in aanraking komt met de problemen van arbeiders. Talma gaat als christen op zoek naar oplossingen. Van de Engelse *Christian Socialists* leert Talma dat zijn eigen ethische verontwaardiging ook in een christelijke zin kan worden vormgegeven. Hij wordt geraakt door de gedachte dat werkgevers en werknemers in overleg tot veranderingen kunnen komen. Talma is ook de man van de praktijk. Hij zet zich in Arnhem en Vlissingen, waar hij predikant is, in voor de bestrijding van alcoholisme en prostitutie. Zijn praktische ervaring verbindt hij met zijn theoretische kennis, waardoor hij een belangrijke rol speelt in de groeiende sociale beweging.

Het tweede hoofdstuk beschrijft de inspanningen van Talma voor het Nederlandsch Werkliedenverbond Patrimonium. Daarbij gaat het onder andere over de discussies binnen de christelijke wereld over de positie van arbeiders. Talma houdt een vurig pleidooi voor de vrijheid van de arbeider. De werknemer is in de werkplaats onderworpen aan de leiding van de werkgever, maar hij is in de samenleving niet onder het gezag van die werkgever geplaatst. Deze kwestie vormt een belangrijk deel van het debat tussen Talma en een andere theoloog, Johannes Cornelis Sikkel. Uiteindelijk sluiten zij vrede en die vrede opent de weg voor christelijke arbeiders om zich in vakbonden te

verenigen. De auteurs slagen er ruimschoots in de discussie tussen Talma en Sikkel uit de doeken te doen en in perspectief te plaatsen.

In 1908 treedt Talma toe tot het kabinet-Heemskerk. Talma ontpopt zich als een minister die werkt vanuit een samenhangende visie. Het derde hoofdstuk draagt terecht de titel 'vakminister avant la lettre'. Hierin wordt duidelijk dat Talma's ervaringen en zijn visie op de kwaliteiten van arbeiders niet altijd stroken met de theoretische visie van de ARP-leider Abraham Kuyper. Het leidt niet tot openlijke conflicten, maar het maakt wel duidelijk dat binnen het christelijk-sociaal denken andere afwegingen kunnen worden gemaakt over de rol van de overheid. Het conflict met Kuyper over de dwingende rol die de overheid op sociaal terrein moet en mag spelen wordt toegelicht aan de voor Talma zeer teleurstellende ervaring met de Bakkerswet. Talma probeert een einde te maken aan het feit dat bakkers en bakkersknechten veelal 's nachts moeten werken, maar zijn wetsvoorstel krijgt geen steun van zijn partijgenoten. Ondanks de tegenslagen gaat Talma onverdroten voort met zijn wetgevende arbeid, die twee stijlkenmerken heeft: het eerste kenmerk is dat hij voor een integrale aanpak kiest en het tweede is dat hij aandringt op inschakeling van arbeiders als verantwoordelijke partners bij de uitvoering van het sociaal beleid.

Als Talma minister wordt is de wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid in ons land niet erg ontwikkeld, integendeel. Talma probeert door een systematische aanpak die achterstand in te halen. Nederland moet bedekt worden met een netwerk van Raden van Arbeid, die worden bestuurd door werkgevers en werknemers. Een ambitieus ontwerp dat pas als Talma het nodige water bij de wijn heeft gedaan wordt aanvaard. Bij zijn wetsvoorstellen loopt hij steeds op tegen een brede oppositie in eigen kring. Hij krijgt steun van katholieke voormannen, maar die is onvoldoende om zijn wetgeving ongeschonden door het parlement te loodsen. Ondanks de tegenwerking in eigen kring slaagt Talma erin – ook in samenwerking met de socialisten – een oudedagvoorziening tot stand te brengen. Een voorziening die ten grondslag ligt aan onze huidige AOW.

Midden 1913 vinden er nieuwe verkiezingen plaats en Talma moet het veld moet ruimen, omdat zijn antirevolutionaire geestverwanten op hem zijn uitgekeken. Op welhaast dramatische toon laten de auteurs de lezer deelgenoot worden van zijn vertrek uit de politiek. In 1914 wordt Talma predikant in Bennebroek, waar hij in 1916 als gevolg van een slechte gezondheid op 52-jarige leeftijd overlijdt. De leden van Patrimonium en van het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV) brengen geld bijeen voor een grafmonument. De maximale bijdrage is een kwartje, ook om te voorkomen dat 'het grote geld' Talma's nagedachtenis kaapt. Met dat grafmonument begint de mythevorming die in dit boek deskundig om zeep wordt geholpen.

Kortom: een mooi en leesbaar boek dat op een actuele manier een welhaast vergeten man uit de Nederlandse geschiedenis tot leven wekt en laat zien dat Talma met veel van wat wij nu sociale zekerheid noemen is begonnen.

